

Aron Lund: Islamiska staten fyller ett år som ”kalifat”

[Från Carnegie endowment for international peace, 29 juni 2015. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

För ett år sedan idag publicerade en utbrytargrupp ur al Qaida, vid namn Islamiska staten, ett uttalande av sin talesman Abu Mohammed al-Adnani, en 38-årig syrier vars verkliga namn är Taha Subhi Fallaha, där han förkunnade att gruppen hade gått utöver sin status som stat och blivit ett ”kalifat”. Dess ledare Abu Bakr al-Baghdadi, vars verkliga namn är Ibrahim al-Awwad, gjorde under namnet ”kalif Ibrahim” anspråk på ledarskapet över hela den muslimska världen. Även om få andra muslimer tar dessa anspråk på allvar så betraktar Islamiska staten själv utropandet av en ny kalif som en händelse av världshistorisk betydelse.

Men ett år har gått och när 29 juni närmar sig har gruppen inte utfärdat något formellt uttalande för att uppmärksamma tilldragelsen. Men det kan vara för att den hände för nästan en vecka sedan, det beror på vilken kalender man väljer. Det gregorianska datumet 28 juni 2014 råkade också vara första dagen i Ramadan, islams heliga månad, som följer en månkalender. I år började Ramadan den 18 juni, och inom några dagar, den 23 juni, kunde Islamiska statens propagandister faktiskt publicera ett uttalande från Adnani, där han talade om läget i kriget och gratulerade muslimer för inledningen av den heliga månaden.

Islamiska statens ledare verkar också ha tajmat andra händelser för att sammanfalla med Ramadan. För de flesta muslimer är det en månad av fasta, bön, självrannsakan och solidaritet med de fattiga, men för Islamiska statens och de organisationer som föregick den har Ramadan alltid varit en period för utökade militära offensiver och bombningar – och de följer sin vana. Förra fredagens tredubbla terroristattacker i Frankrike, Tunisien och Kuwait kopplas nu ihop med Islamiska staten, och gruppen har förnyat sina försök att driva bort den syriska regeringens trupper från den etniskt delade staden Hasakeh i östra Syrien. Islamiska statens ledare är uppenbart väl medvetna om den roll som media har för att sprida en skrämmande bild av dem, och de kommer under de kommande veckorna säkerligen att imponera på världen med fler attacker och militära segrar.

Även om det är uppenbart att det i första hand är propagandauttalanden, går det ändå att läsa ut något om Islamiska statens prioriteringar ur dem? Kanske. Även om fler uttalanden kanske är på väg, inklusive epistlar från ”kalifen” själv, så får vi nu nöja oss med Adnanis Ramadanbudskap när vi försöker analysera Islamiska statens prioriteringar, men en noggrann genomläsning visar faktiskt några klart identifierbara centrala teman.

Dra uppmärksamheten från al Qaida.

Även om Adnani inte uttryckligen nämner Islamiska statens främsta internationella rival al Qaida eller dess syriska bundsförvant Nusrafronten, så innehåller hans tal ett knappt dolt angrepp på deras legitimitet. Nusrafrontens ledare Abu Mohammed al-Golani framträdde nyligen i en intervju i två delar på TV-kanalen al Jazeera i något som liknade ett försök att lansera organisationen som vänligare, mjukare jihadister. Det har i vida kretsar tolkats som ett försök att minska västvärldens fientlighet mot gruppen och kanske också utnyttja finansiella tillgångar från Qatar, Turkiet eller

andra rebellvänliga länder.

Det kvittar om detta är riktigt eller ej. Adnani utnyttjar ändå den tolkningen av intervjun. Utan att nämna vare sig Golani eller hans grupp så öser han galla över Nusrafronten för dess principlöshet, och hudflänger alla grupper som ”räds kritik från allmänheten” och ”smickrar de otrogna och kompromissar med dem”.

Att framställa al Qaida som ett gäng mjukisar som är förtjusta i otrogna kanske är en överdrift, men det är ett sätt att argumentera som Islamiska staten har använt framgångsrikt under sina försök att locka bort ungdomar från sin medtävlare. Och denna kritik kommer givetvis att anses ännu mer giltig för andra självutnämnda försvarare av islamisk lag i Syrien, som Ahrar al-Sham och Islamiska armén.

Adnani drämmer också till intellektuella jihadister som har givit stöd åt al Qaida istället för Islamiska staten. Även om han inte nämner dem vid namn så är det sannolikt att hans främsta måltavlor är Abu Mohammed al-Maqdesi och Abu Qatada al-Filastini, två oberoende men al Qaidavänliga teologer som ända sedan de jordanska myndigheterna släppte dem ur fängelset har genomfört en ursinnig kampanj för att beröva Islamiska staten dess legitimitet. ”Låt inte deras berömda rykten lura er, även om de har en lång historia av skrivande och författarskap”, varnar Adnani Islamiska statens anhängare, ty dessa ”ondsinta lärda personer, kunskapens åsnor” har aldrig utkämpat ett verkligt krig – alla deras slag äger rum ”på Twitters frontlinjer”.

Detta är hårda ord för Abu Mohammed och Abu Qatada, men de kanske kan finna viss tröst i att deras kritik verkar effektiv nog för att förtjäna ett officiellt fördömande.

Rikta in sig på Irak och shiamuslimers övergrepp

Adnani nämner Syrien, Libyen, området i Afghanistan-Pakistan, det ryska Kaukasus och andra områden där Islamiska staten internationella förgreningar är aktiva. Men i den mån budskapet talar om någon speciell geografisk region, så handlar huvuddelen av det om Irak. Det irakiska sunnitiska upproret mot den amerikanska ockupationen 2003-2011 var den smältdegel ur vilken Islamiska staten först uppstod, även om den kom att övergå i sin nuvarande form först under dagens krig för att avsätta den syriske presidenten Bashar al-Assad.

Efter att ha erövrat Mosul, Tikrit och andra irakiska städer i juni 2014 och fungerat som murbräcka för ett sunnitiskt arabiskt uppror mot Bagdads högdragna och shiasekteristiska säkerhetsstyrkor, har Islamiska staten haft det besvärligt i Irak. Den har drabbats av en rad smärtsamma nederlag mot de USA-stödda kurdiska trupperna i norra Irak och mot Iranallierade shiamiliser och regeringstrupper på andra ställen i landet. Gruppen har förlorat Tikrit, och dess förhoppningar att sunniupproret skulle sprida sig till städer som Kirkuk, Baaqouba och Bagdad har inte förverkligats. Trots att den irakiska regeringen befinner sig i ett förfärligt tillstånd och den Islamiska staten har uppnått ett antal betydande segrar på egen hand – den viktigaste i Ramadi i västra Irak, som till slut erövrades i maj – så är den nu hårt pressad under försvaret av sunnitiska territorier mot ett angrepp från Iranstödda shiamiliser.

Även om Islamiska staten inte kan matcha shiamilisernas, den irakiska arméns och den USA-ledda internationella koalitionens sammanlagda eldkraft, så har den ett trumfkort: den är fortfarande den enda trovärdiga markstyrkan i större delen av Iraks sunniarabiska territorier. Trots att Islamiska

staten förvisso inte älskas av den sunnitiska befolkningen i stort, så är shiamiliserna och i vissa regioner också kurderna så absolut avskydda och så fruktade att många sunnitiska civila ser sig tvingade att vända sig till Islamiska staten för skydd. Det är inte svårt att inse varför när vi ser de nedslående resultaten efter att miliserna trängt in i territorier som hållits av Islamiska staten: massflykt av panikslagna civila, följt av sekteristiska övergrepp och nedbrända hus.

I sitt Ramadanbudskap gör Adnani allt för att underblåsa det sekteristiska nollsummespelet och varnar irakiska sunniter för att de antingen måste samlas under den svarta fanan eller med säkerhet drabbas av undergång av shiamiliserna. Till skillnad från en stor del av gruppens propaganda är detta ett budskap som ligger obehagligt nära sanningen – och det är inte att undra på att Adnani gör det till en central programpunkt i sitt uttalande.

Föranmälan av ett folkmord

Islamiska staten möter också en del sunnitiskt motstånd i Irak, och är indragen i ett blodigt krig mot rivaliserande sunnitiska militanta grupper i Syrien. Adnani uppmanar dessa olydiga grupper att sona sitt misstag, och lovar att alla som lägger ner vapnen i tid kommer att behandlas rättvist, men varnar också för förödande konsekvenser för de som vägrar. I ett särskilt isande stycke pekar Islamiska statens talesman ut Jaghayifa, en sunnitisk arabisk klan i regionen Haditha i västra Irak. Adnani säger att till och med Jaghayifa kommer att få möjlighet att sona sitt fel trots att de begått ”upprepa-de avfall”, och tillägger att ”vi talar ur en styrkeposition och belägrar för närvarande Haditha och kan närsomhelst tränga in i den”. Om inte Jaghayifa gör det innan Islamiska staten tränger in i området, förklarar han, så kommer dess trupper att göra klanen till ett så avskräckande exempel att framtida besökare till Haditha kommer att säga att ”det brukade finnas en klan som hette Jaghayifa här och hem som tillhörde Jaghayifa.”

Utifrån tidigare erfarenheter vet vi att gruppen verkligen kan genomföra ett sådant hot om den skulle lyckas inta Haditha under en Ramadanoffensiv eller senare, så det är troligt att dessa ord skickar rysningar längs ryggen på många Jaghayifa-kämpar. Det är ett exempel på hur Islamiska staten använder skräck till sin fördel – och hur medias oupphörliga fokus på dess bloddrypande videofilmer hjälper till att sprida denna skräck.

Avslutas med en lågmäld ton

Men till syvende och sist kan inget dölja att Islamiska staten har bekymmer och att dess aura av oövervinnlighet håller på att slockna. Trots de senaste genombrotten i Ramadi och möjliga framsteg på andra ”mjuka” fronter, så verkar gruppen vara mycket hårt pressad i Irak. Och trots att den fortsätter att erövra områden från den försvagade centralregeringen i Syrien, och nyligen erövrade Palmyra och gör en satsning för att kontrolleras centrala Syriens energiinfrastruktur, så har de förlorat områden längre norrut. Ända sedan kombinationen av amerikanska luftstridskrafter och Kurdiska arbetarpartiet (PKK) på marken introducerades på slagfältet i Syrien i höstas, så har den visat sig vara förödande effektiv. Islamiska staten drabbades av ett förödmjukande och kostsamt nederlag under sitt månadslånga slag om staden Kobane, och nyligen förlorade de tillgången till den turkiska gränsen via Tel Abyad norr om Raqqa. Även om stridigheterna fortsätter i dessa områden och Islamiska staten förvisso är långtifrån besegrad, så är kurdernas segrar dåliga nyheter för Baghdadis män – så dåliga att gruppen noggrant undviker dem i sina officiella uttalanden, inklusive

Adnanis senaste.

En vanlig upprorsrörelse skulle kunna se sådana motgångar som en del av arbetsbeskrivningen – man har bra år och så har man dåliga – men i och med att Islamiska staten har gjort anspråk på kalifatet så är den nu i den icke avundsvärda positionen att vara tvungen att leva upp till sina medlemmars vilda förväntningar: en gudomligt inspirerad stat förväntas inte ha några dåliga år. Förvirrande nog lider gruppen också av det rakt motsatta problemet. Många av dess nyare medlemmar är långtifrån sanna troende på det rättfärdiga i Baghdadis kalifat, och har först och främst hoppat på tåget 2014 på grund av att Islamiska staten verkade vara det vinnande laget. Även dessa soldater kommer troligen att komma på andra tankar när tåget slutar röra på sig, eller ännu värre börjar backa.

I slutet av sitt tal är Adnani noga med att påminna gruppens anhängare att Gud har för vana att ”turas om med segrar och nederlag och få krig att ha sina upp- och nedgångar”. Kalifatets krigare, säger Adnani, ”kan förlora ett eller flera slag. Perioder av motgångar kan till och med överväldiga dem och således kan de förlora städer och områden, men de besegras aldrig.”, eftersom Gud har lovat att belöna dem med ”den slutgiltiga segern om de fruktas Honom och visar tålamod.” Med andra ord: ja, saker och ting kan verka besvärliga nu, men lita på mig – det är alltihop en del av planen.